

WWW.UNILIB.RS

ШКОЛСКИ ЛИСТ.

„ШКОЛСКИ ЛИСТ“ излази сваког 15. и последњег у месецу. Претплата је за целу годину 3 ф., за 4 месеца 1 ф. а за Србију 8 динара годишње. Учитељи, који имају мању плату од 300 ф., богослови и приправници добијају лист у пола цене. Дописи и претплата шаљу се: Уредништву „Школског листа“ у Сомбор.

Бр. 14.

У Сомбору 31. јула 1882.

Год. XIV.

МАТЕРЊИ ЈЕЗИК.

Од К. Д. Ушинскога.

(Наставак.)

Али допустимо, да ком врло богатом човеку пође за руком да у своју кућу пресели парче Француске или Енглеске; допустимо, да се у тој кући све околности, цео живот, саглашавају са природом језика, којим се ту говори; допустимо, да и религиозно осећање становника те куће гове језику, да у њој не влада она бесмислена мешанија притворне побожности са француским рацијонализмом, та најгора мешанија под сунцем; укратко, допустимо, да се дете у тој сретној породици развија управо тако, како би се развијало у Француској у породици француској или у Енглеској у породици енглеској; шта ће бити посљедак? Ништа друго до то, да ће дете заједно с језиком примити и француски или енглески карактер и за њеф родитеља, за глупи захтев моде одрећи се за увек удела из најдрагоценијег духовног наслеђства народа, онога удела, којим би се једино утеловило и отаџбини и народу.

Све нека младић научи доцније руски, као што би требао да учи стран језик, никад то неће изгладити из душе његове прве утиске детињства. Дух језика, којим је говорио, дух онога народа, који је створио тај језик, пустиће дубоко жиле у душу његову, упиће му се у месо и крв, и народни језик наћи ће земљиште већ зарасло и неће истребити страно корење. Какво чудо, што човек, који је тако однегован, кад ступи у свет, буде у народном животу туђинац, и живећи у кругу сличних несретника, у вештачком кругу, што га они створише, светли можда ту, али за увек остане стран народу и не допринесе ни најмање његовом органском животу? Какво чудо, ако све, што такав човек уради на књижевном пољу или у државном животу,

има на себи печат туђинства и не производи утисак у народу, или падне на њега као тежак ланац, или га одбије као ствар непотребну, несхваћену? Какво чудо, ако човек, који је тако однегован, не допринесе ни једне јоте народном наслеђству, што не може оно што је туђе да измене у дело народно, што никад народ не разуме и што народ њега не схвата; он остаје некорисним чланом друштва и народа, гдекад баш и чланом теретним, буде жебрак без отаџбине, ма да себи уображава да је велик родољуб.

Још горе, ако дете у исти мах почне да учи неколико језика, тако да ни један не заузме код њега место природнога језика. Ако нам је пошло за руком да расветлимо значење матерњег језика за развитак детета, онда није сад потребно да излажемо посљедице, које произлазе из таког мешања језика, при ком се ни један од њих не може да назове природним језиком. Само је собом јасно, да при таквој збрци не утиче велики учитељ човечанског колена, — језик, никако на развитак детета, а без помоћи тога педагога неће постићи остали педагози ништа. Видели смо примере деце, који су тако однеговани: Беху то или потпуни идиоти или деца лишена тако сваког карактера, без сваке творне снаге, која се задржи и у слабо даровитом детету, ако није само одгајењем упропашћено, да би заиста било умесно, да се покажу публици зарад поуке и спасоносног промишљања. Сирота децо, како вас страшно онаказише ваши најбрижљивији родитељи: лишише вас не само отаџбине, карактера, појезије, здрава душевна живота, него у место људе начинише од вас лутке зарад свог весеља зарад моде, за љубав друштву, које се својевољно одрекло сваког делотворног учешћа у животу народном. А рашта, због чега се све то чини?

Стране језике можемо да учимо због разних цели Прва целъ бива познавање литературе народа, ког језик учимо; друга — да се стече средство за логичко образовање разума, јер познавање организма свакога језика у том је случају најбоља школа за разум, особито ако је тај језик тако органски развијен као н. пр грчки. Треће учимо стране језике, да би могли усмено или писмено општити са људима тих народности; и најпосле четврто, да би могли тим језиком говорити или дописивати са својим земљацима, који су му вични.

Нема сумње, да као што је узвишена и у посљедцима богата прва од тих цели, где је т. ј. језик кључ за културна

блага другогa народа, тако је бесмислена и некорисна последња
цељ, где се поклањамо захтевима гадне, пусте моде — да гово-
римо са својим сународницима страним језиком. Али нема та-
кођер ни у том сумње, да баш ту последњу цељ има код нас
пред очима при учењу страних језика велика чест људи обра-
зованих, много школеких завода, и да се до данас наше татице
и мамице, наши заводи и приватне школе пре свега труде, да
ту цељ постигну.

Кад би се при учењу језика тицало гимнастике разума,
изабрали би латински или грчки; кад би нас мамила богата ли-
тература западних народа, учили би пре свега енглески и не-
мачки. Ми пак највише маримо за француски језик, а најмање
за његову литературу. Ако се и учи француска литература у
многим нашим заводима, онда је то ради вежбања у говору, од
чести и због тог, да се прикрије празнина и несмисленост глав-
не цељи. Цељ, ради које учимо овај или онај стран језик, врло
је важна због тог, што она одређује и сам метод учења. Ако
се учи стран језик као кључ у литературу, онда ће се главна
пажња обратити читању писаца. Ако је учење то зарад гимна-
стике мисли, то ће се ученик пре свега уводити у логику јези-
ка и побуђиваће га, да подражава извршене литерарне узор. Учи
ли се језик ради практичке вештине у истом, то ће се погла-
вито пазити на вежбање, правилан изговор, граматичку тачност,
окретност у употребљавању фразе и никако на његов обим. Та
цељ опредељује и избор учитеља, учевне књиге, времена, кад
да се почне да учи стран језик. Ако је цељ тога учења лите-
ратура или логика, онда није потребно или је управо на велику
шкоду, да се почиње превећ рано, пре но што се дете утврди-
ло у свом матерњем језику. Ако нам је конверзација главна
цељ и тежимо ли пре свега за чистим изговором, онда је јасно,
да детенце због тог учимо да брбља француски, што се стара-
мо, да му наш матерњи језик не поквари изговор. Отуд оно на
јимање француских „бонна“ и „гувернаната,“ отуд захтев, да
се учи француски заједно са руским већ у најнижим одељења-
ма школе итд. Да се не учи француски у нашим, нарочито у
женским заводима, никако зарад литературе, никако зарад раз-
витка духа, о том тек не може бити сумње. Гледајте, како се
учитељи тих завода чувају да даду девојкама у руке што че-
стито из француске литературе, него им превађају обично нај-
мршавије хрестоматије, где су сабрани одломци из различних

ауктора, одломци без свакога смисла и пуни пуких фраза. А кад би доиста дали у руке девојкама Волтера, Русоа, Ига, Ди-маа, Беранжера ? Родитељи и васпитачи наши били би узнеми-рени, кад би питомице завода заједно са језиком примале ми-сли и дух најотличнијих француских писаца Због тог обично, пошто упознају девојку са окресаним Корнељем, Расином и мрвама из Молијера, превађају већином саме шећерне списе средње цене, у којима је исто тако мало мисли као и правога осећаја. А после скривају од девојака онаке плодове француске литературе, којих су пуне наше књижарнице и, на жалост, на-ше женске библиотеке ! Колико жалосних, смешних и неумесних, и како мало промишљених, проосећаних ствари је у тој клас-тој процедури васпитачкој !

Исто се то ради са немачким језиком ; али он стоји у другом реду и због тог се немачким још мање постиже

(Свршиће се.)

ИЗВЕШТАЈ О СРБСКОЈ УЧИТЕЉСКОЈ ШКОЛИ СОМБОР-СКОЈ НА СВРШЕТКУ 1882. ШКОЛСКЕ ГОДИНЕ.

(Сршетак.)

Устмени испити започети су 21. Јунија и трајали су закључно до 25. Јунија. Овима је председавао високоблагородни г. Др. Ђорђе На-тошевић главни школски референт, а на некима присутни су били и благородни г. Ст. В. Поповић референт бачке и будимске епархије и пречастни г. Јован Марјановић парох Лалићки и администратор прото-пресвитерата Сомборског, као чланови испитне комисије. Испити су по-чињани у 7 часова пре подне и трајали су до 1 часа после подне и од 2—7 после подне. На испитима из мађарског језика 22. и 23. Јунија после подне присуствоваху први пут на основу чл. XVIII. држ. закона од 1879. кр. саветник и држ. школ. надзорник г. Фрања Цирфус и под-надзорник г. Н. Греф.

На Ивањ дан пре подне због празника није држан испит него су тај дан приправници и приправнице на храмовном празнику у св. пред-течевој цркви хармоничко појање обављали. После подне тога дана држан је испит из свирке, харм. појања и певања као и из кућарства, а у једној дворани учитељске школе изложени су били женски ручни радови при-правница и цртежи приправника и приправница. Изложбе ове биле су од свију досадашњих најбогатије и похваљене су од многобројних овдашњих и страних госпођа, које су изложбе ове посетиле. Приправници првога разреда израдили су ове године 284, другога разреда 168, а трећега 124; свега 576 примерака цртежа.

Пошто су већ испити завршени били стигне 26. Јунија пре подне сасвим изненада преко надзорништва школског жупаније бачке наредба вис. кр. угар. министра за богочаст и јавну наставу, да се има још и

писмени испит из мађарског језика држати. Усљед ове изненадне паредбе писмено буду сазвани сви кандидати и кандидаткиње и писмени испит из мађарског језика обдржан буде истога дана после подне од 2—6 часова, под надзором државног поднадзорника школског г. Н. Грефа, као и управитеља и професора мађарског језика. Писмене задаће за овај испит, које је задао исти поднадзорник, биле су: опис соли и сведочба издата на мађарском језику. Задаће с подписом имена сачинитељевог однео је са собом г. поднадзорник Греф ради прегледа и оцењивања. Међутим је испитна комисија са професорским збором оспособљење испитаних кандидата као и досада извршила, и записнике сведочанства о оспособљењу подписала, а управитељ је сведочанства оспособљених званично доставио сл. државном школском надзорништву ради потврде у смислу земаљског закона од 1879.

У недељу 27. Јунија држано је свечано „Благодареније“ у св. Ђурђевској цркви. Тога дана после подне прочитане су разреднице приправника и приправница првог и другог разреда — Приправници првога разреда заслужили су по успеху у наукама следеће оцене: петорица *врло добро*; седморица *добро*; петорица *довољно*; један *једва довољно*; петорица *недовољно*, један *сасвим слабо*. Приправнице првога разреда по успеху у наукама заслужиле су обште оцене: шест *врло добро*, шестнајест *добро*, две *довољно*, једна *једва довољно* и три *недовољно*. За прелаз у други разред безусловно оспособљено је 17 мушких и 24 женске; условно, ако слабе оцене поправе, 6 мушких и 4 женске; један мушки мора течај понављати. Са врло добрим успехом свршили су први разред: Петар Михајловић из Н. Сада, Никола Кашиковић из Сарајева, Лазар Цвејић из Сомбора, Витомир Рунић из Сентомаша, Милан Коњовић из Сомбора, Ана Поповић ва из Н. Сада, Катарина Карајанковићева из Н. Сада, Милка Јовановићева из Вршца, Милева Радакова из Кикинде, Надежда Грковићева из Руме, и Софија Живковићева из Ковина. Приправници другог разреда по успеху у наукама оцењени су овако: петорица *врло добро*, четворица *с добро*, тројица *с довољно*, један *са једва довољно*, и двојица *с недовољно*. Према томе за прелаз у трећи разред оспособљени су 12, а остали имају слабе оцене из појединих предмета у почетку идуће школ. године поправити. Приправнице другог разреда оцењене су по успеху у наукама: шест *са оценом врло добро*; једна *добро*; две *довољно*: једна *једва довољно* и две *недовољно*. Три последње морају испит из појединих предмета поново полагати. Врло добар успех засведочили су у овом разреду: Стеван Калуђерчић из Сомбора, Јеврем пл. Миковић из Сентомаша, Теодор Ракић из Лалића, Василије Поповић из Томашеваца, Љубомир Лотић из Кикинде; госпођа Милица удова Стојишића рођена Деметровићева из Бач-Крстура, Милева Ардељанова из Вршца, Наталија Лујановићева из В. Кикинде, Наталија Суботићева из Н. Сада, Анастасија и Драгиња Антоцијевићеве из Мраморка.

На Петров-дан 29. Јунија после подне објављено је свршеним и испитаним приправницима и приправницама трећега разреда њихово оспособљење за учитељство у србским народним школама. Од 11 испитаних кандидата са отличним успехом положио је испит Иван Мартиновић из

Кикинде; са врло добрим успехом Милош Бандић из Кикинде и Вељко Георгијев Абацијев из Русчука; петорица положише учитељски испит с добрим а тројица с довољним успехом. Од 25 испитаних учитељица положише учитељски испит с отличним успехом: госпођа Јулијана удова Миловићка рођена Нанчићева из Вршца, Милева Костићева из Н. Сада, Емилија Јовановићева из Новог Села и Марија Мандукићева из Куштиља; с врло добрим успехом положише: Александра Илијевићева из Панчева, Марија Томашевићева из Ст. Бановаца, Катарина Томићева из Панчева, и Милана Кировићева из Сомбра; осталих девет свршених приправница положише учитељски испит с добрим а осам с довољним успехом.

Славно кр. школско надзорништво жупаније бачбодрошке дописом својим 29. Јунија (11. Јулија) о. г. бр. 1135. на основу честопоменутог XVIII. чл. законског од 1879. и у след успеха на испиту из мађарског језика дозволило је да се издаду сведочанства о учитељској способности: Александру Рафајловићу из Ст. Бечеја, Драгутину Јанковићу из Шумберка, Даринки Радуловићевој из Томашеваца, Емилији Јовановићевој из Новог Села, Јелени Петровићевој из Р. С. Михаља, Јулијани Миловићи из Вршца, Катарини Јовановићевој из Темишвара, Катарини Томићевој из Панчева, Лепосави Илијевићевој из Сентомаша, Марији Мандукићевој из Куштиља, Милани Кировићевој из Сомбора, Милани Рајићевој из Сомбора, Милеви Костићевој из Н. Сада, Милеви Мијићевој из Сомбора, Милици Лугумерској из Сомбора, Савији Новковићевој из Срб. Бечеја, Теодори Кришановој из Н. Сада и Цвети Гавриловићевој из Чуруга. Ових сведочанства снабдевена су са потписом и печатом кр. школ. надзорништва и одмах су им уручена. Напротив због оскудног знања мађарског језика задржана су сведочанства о учитељској способности четворице приправника и осморих приправница. Међу првима један је родом из Хрватске, двојица из Срема а један из Бачке; међу потоњима три су родом из Срема, једна је из темишварске жупаније а четири из Сомбора. Овима је дозвољено да се до три месеца поново могу пријавити за полагање испита из мађарског језика, а међутим управитељ им је дао привремену сведочбу о том да су учитељску школу свршили и испит учитељски положили.

Овде споменути имам да су приликом читања разредница односно приликом објаве оспособљења раздаване приправницима и приправницама који се у наукама и у владању отликоваху, односно свима овом приликом оспособљеним учитељима и учитељицама, у награду књиге, и то 58 поучних књига, које је на ту цјел поклатио негдашњи велезаслужени протопресвитер сомборски и управитељ овога завода а садашњи новопосвећени епископ темишварски; даље 20 примерака књига: „Србска народна црква“ као поклон високопреосв. епископа горњокарловачког; 20 примерака књижица: „Назначај женскиње“ дар преводиоца г. пароха Богдана Кузмановића, 20 примерака књижица: „Чланци о васпитању“ дар учитељске школе и неколико примерака упутства за свиларство дар господина Павла Безередије из Сексарда.

Нуждно је да овде с похвалом споменем још и имена оних приправника и приправница који у течају 1881½ школске године ни један час од школе и ни једанпут од цркве изостали нису.

Од школе нису ни једног часа преко целе године изостали приправници првог разреда: Бошко Поштић, Лазар Цвејић, Милан Коњовић, Милан Печеновић, Никола Јанковић и Никола Кашиковић, и приправник трећег разреда Милош Бандић.

Од цркве ни једанпут неизосташе приправници првога разреда: Лазар Цвејић, Милан Коњовић, и Никола Кашиковић и приправници другог разреда Сима Манојловић и Стеван Калуђерчић.

Ни једнога часа школског нису пропустиле преко целе ове године приправнице I. разреда: Даница Пејићева, Марина Поповићева, Милева Радакова, Олга Ракићева и Софија Живковићева; приправница II. разреда Софија Косанићева, и приправнице III. разреда: Милева Костићева, Милева Плавшићева и Теодора Кришанова.

Од цркве ни једанпут нису изостале приправнице I. разреда: Марина Поповићева, Милева Радакова, Олга Ракићева и Софија Живковићева; приправнице II. разреда: Ангелина Георгијевићева, Милева Ардељанова, Наталија Суботићева и Софија Косанићева, и приправнице III. разреда: госпођа Јулијана Миловићка, Милева Костићева и Милева Плавшићева. —

У Сомбору, 6. Јулија 1882.

Н. Ђ. Вукићевић,

срб. учитељске школе сомборске управитељ.

ШКОЛСКЕ ШЕТЊЕ.

Педагошка расправа.

(За награду.)

(Свршетак.)

Код школских шетња треба колико је могуће освртати се на све школске предмете. Врло ће корисно бити унутити ученике, да поједине предмете сављују изналазећи једнакост па и разлику између сављених предмета; нека даље сами изналазе узроке различитих појава као и ових посљедице, што ће све допринети учвршћењу дечија мишљења. Као свугде тако и овде треба се чувати претераности.

Света је дужност свакога учитеља, да што боље испита и упозна индивидуалност својих ученика. Па баш напротив мало је данас учитеља, који би испитивао унутрашњи свет свога ученика, да би по томе могао знати ученикова добра и зла својства, његове тежње и обичаје, на по-томе да доведе до цели рационалног васпитања. Мали је данас број учи-теља, који би испитивали узроке, с којих му неки ученици рђаво у науци успевају; други су тако рђавог моралног владања, да заслужују казни. Свему томе узрок је сам учитељ; па док се он не поправи неће му то учинити ни његови ученици, ма их колико казнио! Неопходно је дакле нужно свакоме учитељу, да своје ученике кроз и кроз позна.

Док се до овог унутрашњег познавања у школи теже долази, догле се код школских шетњи то врло лако постизава. Овде влада међу децом слободан дух, живахни су и весели, играју, певају и слободно се разго-варају, те без икакве притворности одају сами себе и показују се какви

су. Ту ћете видети несташног и немарног, тромог и размаженог а биће и по гдекоји што но веле „суфтилни.“ Ту ће вам се даље показати, који је кавгаџија (свађалица, брзница), љутит или благ; ту се може најбоље видети како деца једно спрам другог поступају; шта један о другом мисле и говоре, шта о својим родитељима, о своме учитељу и другим људима; па по томе онда учитељ нека управља своју радњу.

Школске шетње подижу и учвршћују моралност код младих ученика. Кад се из загушљивих и уских школских зидова ступи у отворену и веселу природу, то се у сваком ученику неким тајним инстинктом буди чувство лепоте. У сред природних лепота поред веселог разговора напуни се дечије срце пуно милине и лепог осећаја, те се најзад излива у песму, која захори у славу онога, који је све то тако дивно створио и уредио. Под овако благим утисцима дете се радо разбира за све, што се око њега налази и буди му се жеља, да позна све предмете, које почиње поштовати, и пази да нипошто какву биљчицу или животињицу не повреди, те на основу тога неће тражити забаве у кинењу и мучењу животиња.

И религиозно осећање подиже и утврђује школска шетња. Дивни изглед залазећег сунца, умиљно прижељкивање славујево, благодарна песма к небу уздижуће се шеве побудиће малог ученика да запита, ко је то око њега тако лепо уредио? Из неколико учитељевих речи дознаће, да је то дело непостижног и милостивог Бога, и оно ће то запамтити, те ће свагда се сећати и поштовати небесног творца!

При посматрању каквих знаменитих развалина, ученици ће с највећом пажњом слушати историју тих споменика; срадошћу ће слушати дела јуначких предака, и у њима ће се да занали љубав према својој народности, а и према својој домовини.

Неумрли педагог Амос Коменски мање је уважавао „усмено,“ а јако је препоручивао „васпитање радњом.“ Нигде се тако не буди воља и жеља за радом као код ових шетњи. Ту се пружа деци прилика, да могу самостално радити. Задатак је школе, да децу васпита за живот, а то ће се постићи само тако, ако их приправимо да буду радени. Овом приликом задати посао мора ученик да обави на темељу заједничког споразума, и за тај свој посао одговоран је целом друштву. Ту се даје обавештај да човечанство као и појединац може постојати само поред рада. Предочиће деци зле последице код онога човека, који не воли да ради. Послови при шетњи могу бити различити, тако се може дати неколицини, да измере какав простор; ширину и дужину какве њиве; да што израчунају, нацртају и т. д. Тим и другим сличним поступцима развићемо у детету жељу за радом, те ће касније у животу тежити за корисним и целихходним радом.

Често ће учитељ имати у своме друштву и такове деце, која нити вољу друштво ни радњу, него увек траже самоћу. Дobar ће учитељ све и сва употребити да изнађе томе узроке, те отклонивши ове гледаће, да ученика доведе до веселог расположења и да га животу поврати.

Пре но што завршим, жеља ми је, да сви сложено прокрчимо пута школским шетњама; пођимо што чешће с нашим ученицима у отворену природу, завиримо у њене дворове, уђимо у мирисни врт, у зелену, с

шарним цвећем окићену пољану и у хладовиту шуму, јер природа је најсавршенији учитељ!

ФАНТАЗИЈА КАО ИЗВОР ПЛАШЊИ.

(Свршетак.)

3. Не треба ни једну прилику пропустити, да се не покаже стварни облик уображене ствари, као и природан ток њиховог постања. То чини Русо са својим Емилом, кад му ствара постепено гадну образину. При томе га још вежба, да ствари посматра са природног гледишта, да се не гади жабе, што је њезино тело необичније од тигре.

Овакво поступање и самог ме је утврдило. Ево случаја: Бејак нешто ражљутио своје челе, те ме две убодоше усред звезде, да ми сво лице отече, особито горња половина, да ми мал' не склопи очију. У близини мојој беху два детета, једно у кући моје сестре, која беше гошћа, а друго у суседству, дете мојега кума, које ме често похађаше примив се уз скут сеји својој. Мој нећак, и ако није био већи јунак играо се мирно уза ме, и на питање: Ко је ово? одговарао је: ува (уја.) А да видиш чуда, кад ти дође моје кумче, за мах га ста дрека, кад га ја позвах, ни да се осоли, а на питање: Ко је ово? ни сједе, ни хтеде рећи: тум (кум.) Учиних покушај: поклоним руцем чело и очи, да ми остаде мање надувен део лица. Кумче ми се само смешаше, али ипак не усуди се прићи. Нисам онда даље расуђивао, те се на томе сврши. — Па зашто да је то тако било? Деца, која једва неколико речи знадоше говорити, па тако разан утицај? Мој се нећак играо у крај мене, па је пратио моје постепено надивање, те му није ни овај последњи облик дошао са свим необичан, по што се упознао са природним постанком његовим. Моме кумчету је дошао овај изненада, па га је за то престравлио.

Овај случајни догађај дошао ми је пре читања Русова, и довео ме на ту мисао, да се страх лашље постепено сузбија. Знађах једног поодрасног ђака, који се бојао рака, па и мртвог, и не могах му доста наказивати, да нема основа та његова плашња. Шта сам радио? Узео сам комад куханог рака, раскинуо сам на најмањи комадић, па кад сам се уверио, да се њега не боји, узео сам већи и већи, а да сам даље пошао, и да сам имао свега при руци, би га потпуно излечио од те плашње.

4. Мрак је поспешан за стварање слика у опште, то је узрок, те склапамо очи, да би нам слика јаснија дошла. У овом часу и слике фантазије су нам јасније, те нас са своје необичности плаше. Кад се обикнемо мраку и слике ће нам постати обичније и мање страшне.

5. Као што оно при васпитању у опште утиче околина, тако је и у овај мах. За то се треба својски старати, како би мало по мало искоренили свуколику предрасуду у њој.

Имајући све ово на уму, не треба помислити, да фантазију треба са свим сузбијати. Не, напротив њу треба неговати; јер би без ње остала мртва сваколика пријатна уживања, што нам их пружају лепе вештине. И по децу су ове не само пуно занимљиве, него имају и великих заслуга; оне упитомљују нарав њихову, оне им уливају љубав и тежњу за оним, што је чисто и чедно, лепо и љупко, племенито и узвишено.

Светозар Арсенијевић.

ШКОЛСКЕ ВЕСТИ.

(Српкињице у Вршцу.) Дође нам мађарски написан извештај приватног завода гђе Марије Кутке у Вршцу. Загледавши у именик питомица тога завода морадосмо да црвенимо од стида и срама, што га осећасмо и као Срби и као људи. Од 74 уписаних ученица беше 41 православне вере и то судећи по именима све махом Српкињице. Али ко би по том броју судио, да тај завод носи српски тип, љуто би се преварио. Сви се предмети уче мађарски или немачки, а наводи се до душе у наставном плану и српски језик, али име српскога учитеља не светли у именику наставног особља. Име православног катихете видимо истина забележено, али у наставном плану нема веронауке. У статистичном прегледу фигурира српски језик као последњи у низу отачаствених језика. Разуме се по себи, да се у том заводу не учи српска повесница и да Српкиње ученице не могу у њему што друго да постигну, него да се духовно осакате и отуђе свом народу. Ма да је опште мњење педагога код свију народа противно приватним заводима и ма да ми Срби имамо на овој страни три добро уређене више девојачке школе (а и српске школе у Вршцу немају нижи наставни програм него завод гђе Кутке), то ипак има жалосних српских родитеља, који шаљу своју децу у тај и њему сличне институте. Чујемо да су многе од тих сиротих девојчица из Београда. Питамо те оцеве и матере: јесте ли ви родитељи? јесте ли ви Срби? јесте ли ви људи? Заиста је дубоко пао српски понос, кад морамо и опет о таквим стварима јавно да говоримо. — Како чујемо има сем тога у Вршцу још пуно других Српкињица, које иду у школу у тамошњи „кloстер“, у ком се отуђују од своје вере и народности.

(Српкињице у Великом Бечкерекy.) „Застави“ пишу из Вел. Бечкерекa, да тамо постоји неки „кloстер“, у ком је школу полазило до 40 тамошњих Српкињица. У тој су школи дувне учитељице и може се мислити, каква се просвета тамо шири. Заиста, неразум многих српских родитеља далеко нам више шкоди, него сва злоба наших непријатеља, који у њима имају своје најјаче савезнике. Могли би да се смејемо свима нападајима наших непријатеља, кад би се сви родитељи савесно старали за благо своје деце, којој душу и карактер убијају таквим неприродним одгајањем. Јавна штампа треба немилосрдно да износи руглу особито имена оних заслепљених родитеља, који се броје у интелигенцију, јер таква је интелигенција нашем народу на шкоду!

(Београд.) 15 јула пре подне састала се прва општа учитељска скупштина у Србији. Учитеља скупљених има преко 90. На том првом састанку организовала се скупштина, изабравши председника, потпредседника и пословође.

(Из закладе Христифора Шифмана) расписала је Матица српска“ стецај на стипендију од 200 ф., коју могу тражити православни Срби из Угарске, који су најмање 6 гимн. разреда или уз то (? У.) приправничке науке свршили с врло добрим успехом, па желе да слушају више (? У.) педагошке науке.

(Баја.) Пишу нам отуд, да ће течај мађарског језика трајати до 12. авг. по нов. Предавања се држе у три одељења, у два на српском и у једном на немачком језику. У првом српском одељењу предаје нашим учитељима омиљени и извршни учитељ већбанице г. Хриштоф Бочкаји. Одмах у почетку течаја посетио је исти кр саветник г. Цирфус, бачки школски надзорник и проговорио је са сваким учитељем и учитељицом по неколико речи. Његовим заузимањем подигнуте су дневнице на 80 н.

(Учитељска конференција огулинско-слуњскога окружја) обдржаваће се 21. 22. и 23. авг. по нов. кал. у Огулину.

(Запреб.) Познато је, како је од неколико година хрватска гимна-

зијална младеж заражена онаким духом тако зване „странке права“, те већ хоће од себе да даје политичне манифестације и нарочито се немило изјављује у демонстрацијама против Срба. Против тог опасног духа издала је земаљска влада под 1. јуна т. г. наредбу на сва средња училишта у којој препоручује учитељским зборовима, да га „како у целокупном његовом правцу, тако и у појединих појавих побијају свом строгошћу, али мора жељети, да ту строгаост учитељски сборови узмогну и пред самим собом оправдати освједочењем, да су и они учинили своју дужност.“

(Школски батаљони у Француској.) Декретом од 6. јула 1882. дозвољено је свима јавним школским заводима, како основним тако и средњим, и свима савезима јавних школа, који броје 200 до 600 питомаца у добу од 12 година и више, да из својих ученика образују школске батаљоне зарад гимнастичког и војничког вежбања за сво време њиховог бављења у школи. Сваки школски батаљон добиће од министра јавне наставе нарочиту заставу, која ће се сваке године држати у оном разреду, кој су ученици у току године добили најбоље белешке од војничког надзорништва. Сваки батаљон, састављен из четири компаније по 50 деце, стојаће под заповешћу главног инструктора и инструктора-ађутаната, које поставља војничка власт. Ови батаљони биће оружани лаким пушкама, које ће имати сав механизам садање ратне пушке, само неће моћи да дају ватру. Ученици преко 14 година моћи ће да учествују при вежбању у нишанању нарочитом школском пушком. Школски батаљони могу себи да удесу униформу дозволом министра јавне наставе.

(Београд.) Како јавља „Пр. гл. свршила су ове године учитељску школу 23 учитељска кандидата, од којих 1 је из Херцеговине, 1 из Босне, 1 из Старе Србије, а сви остали из Србије су.

КЊИЖЕВНИ ПРИКАЗИ.

11. „Славенски Апостоли Кирил и Методије и истина православља.“

Поводом римског покрета у 1880/1. год. противу православне цркве написао Др. Никодим Милаш архимандрит и професор богословије. Задар. Печатња Ив. Водицке 1881.“

Ово је подиуни наслов врло важне и брижљиво списане простране књиге, коју је недавно на свет издао учени и вредни бранитељ св. православља Др. Никодим Милаш, којом књигом желимо читатеље Школскога листа овом приликом укратко упознати. Књига се та састоји из предговора XXVIII.; из простране расправе 1—373 и из додатка.

У предговору писац нам красноречиво описује како православна црква живећи својим обичним животом у највећој тишини ступа путем, који јој је Спаситељ нацртао, и како она већ скоро хиљаду година слави успомену славенских првосветитеља Кирила и Методија, а особито славе успомену ту православни славени, зато што су их они духом Евангелија просветили, што су им показали колико се блага за њихову народност у православљу чува, што су њиховој народно-славенској књижевности темељ положили, што су их лепој ћирилици научили и што су их међу изображенима народима на угледно место ставили. Тај значај, што за Славене имају Кирил и Методије познаје добро Рим, и хоће данас њиме да се за себе користи. Изгубивши сву важност на западу где је толико векова владао римски престо, пророкује он сада Славенима, као народу чилом незараженом западњаштвом, да су они позвани, да живе, да напредују и

прецрорде запад, и указује им своју највећу симпатију, позивајући их да се оставе схизми подчине римскоме папи, тврдећи да су тако и апостоли Славенски пре 1000 година чинили, и проглашујући ове сада после 1000 година за велике светитеље целе римске цркве.

Та је мисао изражена у папиној енциклици *Grande munus* од 1880. која је изазвала духовни покрет међу бискупима западне цркве у славенским покрајинама, који приредише познато ходочашће у Рим и стадоше својски агитовати међу православнима у Далмацији и у Хрватској за саједињење с Римом. Па кад се православни недадоше ухватити у замке језуитске, него остадоше верни својој цркви, кад православни епископи у Далмацији за сачувати своју паству од искушења послаше о Ускресу и о Духовима 1881. године народу свом пастирске посланице, у којима доказујући из св. писма и предања истину православља побуђују паству своју да се чува од оних, који их хоће да отргну из недара праве христове цркве и одведу у туђе јато; онда почеше неки непријатељи православља међу народ распростирати еписе којим се православни епископи омаловажавају и подмеће им се као да они неизлажу у посланицама својима истиниту науку источне цркве, него неку лажну своју науку. То је дало повода младом али велеискусном богослову Др. Никодиму Милашу, да у књизи овој представи *истину православља* и да је одбрани од нападаја непријатељских.

Поставивши за мото својој расправи речи учитеља западне цркве блаженога Викентија Леринског: „Оно је само истинито у христијанском учењу, што су сви веровали свагда, свуда и јединодушно“ вешто доказује учени писац, како је црква наша православна у својима догматима остала и данас онака каква је била од постанка свога, кад је још с њоме сав христијански запад у заједници био, и како је та исторички доказана древност њене науке уједно и најбољи знак њенога православља, дачим је западна римска црква од IX. а особито од XI. века многе новштине у своје веровање уводила, док није напоследку у најновије доба на ватиканском сабору год. 1870. папу за непогрешивог прогласила. Изложивши како крупније тако и ситније разлике, које сада већ између источне и западне цркве, по поводу новштине римских постоје, вели учени писац: „Нису не, на жалост мале разлике између данашње римске и древне православне цркве, бедем је велик који раставља православне од западњака!“

Разлажући даље вешто доказује писац да је дух христијанства дух свошљивости и да се православна црква увек држала тога духа, нити је икада *силом* хтела своју науку другима да намеће, као што сада позивају бискупи римски синове православне цркве на унију, која је за православне а особито за православне далматинце највеће страшило, јер: „Свјежа је још у памети православнога далматинца успомена страдалаца својих за вјеру, који чамеше и у Задарској кули *Bovo d' Antona* и у Мљетачким *Pozzi*, и који мученичком смрћу засвједочише своју оданост православној цркви!“

Разложивши обширно угњетавањаји тлачења која претрпише православни Срби у Далмацији све до треће десетине овога столећа, и насликавши тиме верно слику и плодове несрећне уније, пита г. писац:

“Има ли, после свега овога, смисла икаква звати православне а особито православне далматинце, пак и православне из Хрватске и Славоније, јер су и они сличну судбу као и далматинци испитали; — имали, видимо, смисла звати их у Рим и истицати им благодет уније? —

За овим потанко разлаже писац све главне тачке учења у којима се римљани данашњим даном од нас разликују, доказујући посебице да су и они а особито папе њихове за првих векова хришћанских, па све до свршетка деветог века исто овако веровали као што ми верујемо, па да су тек доцније мало по мало уводили своје новштине пр-тиву јаснога смисла Христове науке и против предања првенствујуће цркве. Тако је уметак „filiisque“ најпре у Шпанији, затим у Галији и у Немачкој у IX. веку примљен био, а Рим је последњи био, који га је тек 1014. године примио, дочим су се папе још у IX. столећу понајвише а особито Лав III. и Јован VIII. томе уметку одуширили и символ вере онако читали, и читати доуштали као што га ми православни и данас читамо, — и описујући интриге и неподобштине Лионског и Флорентинског сабора на којима је незаконитим путем сајединење источне цркве са западном покушавано, које православна истојна црква никада примила није.

Под насловом „О Евхаристичном хљебу, врло лепо објашњује писац учење свете наше цркве, и доказује како је и западна црква за првих векова квасни хљеб у св. Евхаристији употребљавала, и како је у VII. веку најпре у Испанији, у VIII. у Енглеској, у IX. у Германији, па најпосле тек у X. веку у Италији, употребљење безквасног хљеба уведено. —

У чланку „О Чистилишту“ излаже се православна наука о стању душа после телесне смрти и о значењу и важности молитава за покојнике, и на основу црквене историје и науке св. отаца западне цркве доказује се да је запад до десетог века и још доцније и у овом погледу исто овако веровао, као што је свагда исповедала наша православна црква, и да је садање учење римске цркве „о Пургаторији“ плод схоластичке науке која је у средњем веку на западу владала — и свакојак фантастичне новотарије измишљала, које су и еванђелској науци и науци св. отаца противне.

У чланку: „О непорочном зачећу пресвете дјеве“ обширно излаже писац, како је покојни папа Пије IX. године 1854. на основу простога мњења неких богослова из средњег века установио нови догмат римске цркве о непорочном зачећу, и како га сљедбеници његови због тога похвалама преузносе а та наука нити је древна нити је обшта, нити је православна, и она баш служи за видљиви доказ, како је Рим са измишљањем нових догмата штедар и подашљив.

Како римљани у свакој прилици за главни и непобитни догмат вере сматрају признавање папе за видљиву главу цркве и за наместника Христовог на земљи; а како нам богослови њени једнако говоре: „Главно је признајте папу а за остало ћемо лако; то се писац постарао у расправи о „Папи (стр. 155.) темељно и опширно доказати, да је та наука по све неоснована и нова, да за њу није се у прво време у цркви знало, да су од четвртог века, за време јединства црквеног све до 11. века на истоку при-

знавали римског патријарха само као првога по части између вселенских патријараха, и то због тога што је Рим био стара престолница царства; и да су папе свагда зависиле од вселенских сабора, који су поједине неваљале и јересима одане папе сабацивали и осуђивали.

У овој расправи вешто и лепо излаже писац најпре учење православно о цркви (стр. 162.) „Нема другог основа црква осим јединог Христа. Христос није основао своју цркву на људма него на Самоме Себи и на Својој Божанственој науци. Православни исповедају да црква, — коју саставља паства и јерархија, које се у одређеном одношају налазе међу собом и које су све подчињене врховноме суду сабора, — има главом својом самога Господа Исуса Христа, који невидљиво њоме управља кроз Духа светог. Једњство помјестних цркви изражава се видљиво једнаким исповједањем вјере и обћењем молитава и тајча. Поједине помјестне цркве зависе од свога помјестнога сабора; средереду власти над васионском црквом саставља васионски сабор.“ Ову истину признавала је сва па и западна црква, што писац доказује наводећи речи учитеља западне цркве: св. Киријана, блаженог Јеронима, Августина, па и самих древних папа из времена док се није садашња наука о папској власти у западној цркви одомаћила била, и док се нису христове речи о цркви и о апостолу Петру (Мат. XII. 18, Лук XXII. 32. и Јоана XXI. 15—17.) по схоластичким извртањима на западу тумачити почели и ново веровање у власт папину потврђивали подметнутим списима као што су: писмо цара Константина папи Силвестру и Псеудо Исидоровска декреталија, за које је доказано да су подметнута, лажна и вешто измишљена акта.

Доказавши тако да римски епископи за првих девет векова после Христа нису сматрали себе за главу цркве, да су зависили од вселенских сабора, да нису они вселенске саборе сазивали и на њима искључиво председавали, шта више, на II. всел. сабору нису ни сами ни преко својих заменика присутствовали, да нису имали ни већу власт од других првопрестолних епископа, и да је римски епископ био само први међу равнима, то јест имао је првенство части међу патријарсима, а власт своју епископску вршио је сако у својој дијецези то јест у средњој Италији, закључује писац (стр. 234.) први део расправе своје о папи са овим речма: „Таково је било учење древне нераздјелене цркве о првенству римскога епископа и таково првенство римском (али само православном) епископу готови су и данас и свагда православни признати.“ Затим наводи знамените речи из посланице цариградског патријарха Антима, којом је овај одговорио папи Пију IX. кад га је позвао на сабор Ватикански 1868. године. „Повратимо се к вјери, каква је она била прије десет вјекова; очистимо је од онога што смо њој добили; нека данашњи римски папа буде оно, што је био Григорије велики, и ми ћемо имати опет једну цркву, бићемо једни!“

Али са овим учењем древне цркве о првенству папе у одлучној опреци стоји она власт, коју римска црква у наше време папи приписује, називајући га јединим вселенским архијерејем, намесником Христовим, главом цркве, непогрешивим, или као што се сам Пије IX. усудио за себе рећи: да је он одјек неба, непогрјешиви тумач Бога, он је пут, истина и

живот! Та власт превазилази моћ схваћања ума човечијег; ту власт ми православни смртном човеку нити можемо нити смемо приписивати!

(Свршиће се.)

Р А З И Ц А

(*Архијерејска литургија у Сомбору.*) У недељу св. отаца саборских 18. Јулија служио је новоосвећени епископ Темишварски преосвештени г. Ђорђе Бранковић свечану службу Божију у св. Ђурђевској цркви овдашњој са осам свештеника и два ђакона и том приликом опростио се са сомборском православном србском обштином у којој је 23 године као прота и парох ревностно служио, препоручивши свима слогу, љубав и праштање увреда. Том приликом је овдашње певачко друштво под управом г. К. Берића појало. Ово је после 25 година прва архијерејска литургија у Сомбору. — У недељу ујутру 25. Јулија испраћен је преосвештени г. епископ до жељезнице од многобројног грађанства овдашњег уз звонење звона у свима црквама, и одпутовао је тај дан у своју епископску столицу.

(*Знаменито отличовање.*) Француски министар просвете Жил Ферри именован је бугарског министра просвете Чеха Константина Јиречека за официра јавне наставе (*officier de l'instruction publique*) ради његових заслуга за бугарско школство. Прашки „*Paedagogium*“ по ком ово јављамо, додаје, да је то први научењак чешки, који је добио то највише отличовање на француском свеучилишту.

(*Распис награде.*) Г. министар унутрашњих дела у краљевини Србији расписао је стечај за ове две награде: награда од 1200 динара ономе који изradi најтачније студију о једноме од ових питања: I. Колико, где и каквих баруштина има у коме округу у Србији? Колико простора покрива свака од тих баруштина? Шта је узрок да вода са тих места не отиче? Какав је уплив тих баруштина на околину односно становника? којим би се начином најлакше те баруштине засушиле? II. У којим местима у Србији има епидем сифилиса? Колико свега болује и којим би се начином та болест најбрже искоренила? да ли отварањем болница и т. д., и у том случају колико треба лекара. — Ову ће награду добити онај који најбоље изradi ма коју од ових тема, ма се то и једног округа у Краљевини тицало. — Награду од 2500 дин. добиће онај који најбоље изradi студију, којој је тема: Да се напише наука о чувању здравља нарочито за сељаке и тежаке с обзиром на живот тежака у Краљевини Србији. Рок израде је 1. јан. 1883. год. и поднеће се г. министру унутрашњих дела, а оцениће је нарочита комисија. Ако је писац лекар, а није старији од 35 год. добиће стипендију 2500 дин год за две године, које ће пробавити у хигијенским државним заводима у Берлину и Минхену. Ако није лекар или неће ту стипендију, добиће 1200 дин. као хонорар.

(Б. Д.)

(*Поштуј свога учитеља.*) У Енглеској постоји обичај, да ученици поздрављају учитеља, кад долазе у школу. То се није допадало неком грађанину у Дарлингтону, те је забранио својим синовима, да то чине. Тим поводом послао је исти једну жалбу г. Мундели, који управља одељењем за васпитање у министарству. Ево шта му је на исту одговорено: „Господине, примио сам ваше писмо од 14. јан. 1882., у ком се тужите на управнике школе у Дарлингтону, што захтевају од ваше деце, да се поклоне учитељу, кад долазе у школу и кад одлазе из школе; додајете још, да она то по вашем упутству на више опомена нису хтела да чине

те да су због тог најпре кажњена и најпосле искључена из школе. — Не могу да се уздржим а да не изразим своје чуђење и жалење, што ви вашу децу учите, да се не повинују свом учитељу, који од њих ништа друго не захтева, него да испуњавају једно правило обичне учтивости. Не могу да схватим из којих се разлога ви опирете, да ваша деца уче благе обичаје и да одају свом учитељу оне знаке поштовања, које су му дужна сва лица, која дођу у школу, а нарочито његови ученици. — Надам се да ћете пошто мало размислите послати вашу децу натраг у школу и препоручити им, да се у свему повинују свом учитељу. — Ако пренебрегнете да то учините, онда ћете наравно за ваш поступак имати да одговарате пред заступницима закона. — Јесам, господине, искрено ваш — А. Ј. Мундела.“ Писмо ово било је — додаје Progrés, француски педагошки лист, из ког смо то писмо извадили — без сумње као хладан дуж за дарлингтонског пурђера. Ради би знати, како се сад његова деца понашају према свом учитељу.

(Дар.) Г. Милан Поповић управитељ штедионице у Ст. Бечеју претплатио је „Школски лист“ за целу 1882. годину и ставио је уредништву на расположење, да шаље лист куда за најбоље нађе. Усљед тога шаље се тај лист гђци Јелени Живковићевој учитељици у Ковину.

ПРОМЕНЕ У ШКОЛСТВУ.

За учитељицу у Травнику изабрана је савршена приправница Милева Лончарићева

УПРАЖЊЕНА УЧИТЕЉСКА МЕСТА.

- Тражи се учитељ у предрађу сент-андрејском „Збењу.“ Плата 300 фор., дрва и стан. Рок до 15. ав. Молбенице се шаљу школском одбору у Сент-Андреји.
- Тражи се учитељ у Рудни. Плата 355 фор., огрев, стан и 5 ланаца земље. Рок до 14. ав. Молбенице се шаљу цркв. општини у Рудни.
- Тражи се учитељ у Оросламошу. Плата 350 фор., стан, огрев и 5 ланаца сенокоса. Рок до 8. ав. Молбенице се шаљу цркв. шк. одбору у Оросламошу.
- Тражи се ком. учитељ у Тигелу. Плата 440 ф., стан и башта. Рок до 15. по нов. кал. Молбенице се шаљу управном одбору бачке жупаније.
- Тражи се учитељ у босанској Дубици. Плата 350 ф., стан и огрев. Молбенице се шаљу срп. прав. цркв. шк. општини.
- Траже се учитељи и појци: у Велик ј Барни (општине великоурђевачке) у Великој Ператовици (општине трубнишновољске), у Великој Зденци (општ. жерцеговачке) и у Диштинку (општ. гарешнице). За сва та места плата 350 фр., стан и огрев а рок до 20. ав. по нов. кал.
- Траже се учитељи и појци: у Пауљу (пошта Баково), у Борави, у Гачишту, у Класи, у Пчелику (за сва та места пошта Сухопоље), у Сухој Млаци (пошта Слагина) у Лисичина (пошта Вокин), у Брачевци (пошта Баково), у Дописину (пошта Чешин), у Поповци (пожупаније осечке), у Капелни (пошта Дол. Михаљач). За сва та места плата је 350 ф., стан и огрев, а рок до 31. ав. по нов. кал.
- Траже се учитељи и појци у Будаковцу (пошта Сухопоље), у Мединци (пошта Слагина), у Смуда (пошта Вокин и у Чешину. За сва та места плата 400 ф., стан и огрев, а рок до 31. ав. по нов. кал.
- Тражи се учитељ у Кечи. Плата 170 ф., 25 кибли жита, 4 ланца земље, стан и огрев. Рок до 15. ав. Молбенице се шаљу цркв. шк. одбору.

Уз овај број иде књижевни додатак књижаре браће Јовановића у Панчеву.

Издаје и уређује: НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ.